

XÂY DỰNG ĐỘI NGŨ NHÀ GIÁO THEO TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH

ĐỖ VĂN TRUNG (*)

TÓM TẮT

Tư tưởng Hồ Chí Minh về “người thầy giáo” là một nội dung quan trọng trong tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục. Tư tưởng Hồ Chí Minh về “người thầy giáo” có ý nghĩa lý luận, thực tiễn to lớn, cần được nghiên cứu, quán triệt, vận dụng sáng tạo vào xây dựng đội ngũ nhà giáo đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản và toàn diện nền giáo dục của nước ta hiện nay.

Từ khóa: tư tưởng Hồ Chí Minh, nhà giáo.

ABSTRACT

Ho Chi Minh thought on "teacher" is important content in Ho Chi Minh thought on education. Ho Chi Minh Thought on "teacher" has meaning both theoretical and practical enormous that should be studied, grasp thoroughly and made of using of creativity to build the teachers staff. This is a parts of satisfy basic requirements and comprehensive of innovation Vietnam education in nowadays.

Keywords: Ho Chi Minh thought, teacher.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm đến xây dựng đội ngũ nhà giáo. Người đã có những chỉ dẫn hết sức quý báu về vị trí, vai trò, nhiệm vụ, đạo đức và năng lực sư phạm của người thầy giáo. Tư tưởng của Người có giá trị lý luận và thực tiễn sâu sắc trực tiếp góp phần nâng cao chất lượng đội ngũ nhà giáo và nền giáo dục của đất nước. Xây dựng đội ngũ nhà giáo theo tư tưởng Hồ Chí Minh là hết sức cần thiết trong đổi mới phát triển giáo dục hiện nay.

2. TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ “NGƯỜI THẦY GIÁO”

Một là, người thầy giáo có vị trí, vai trò vô cùng quan trọng quyết định chất lượng của nền giáo dục nước nhà.

Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn quan tâm, chăm lo xây dựng đội ngũ nhà giáo. Theo Người, “người thầy giáo” là nhân tố trực tiếp quyết định chất lượng nền giáo dục, “không có thầy giáo thì không có giáo dục... không có giáo dục, không có cán bộ thì cũng không nói gì đến kinh tế văn hóa” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 10, tr. 345). Người luôn trăn trở việc xây dựng đội ngũ những người thầy với sứ mệnh đào tạo thế hệ trẻ, “Học trò tốt hay xấu là do thầy giáo, cô giáo tốt hay xấu” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 12, tr. 269).

Người chỉ rõ: “Người thầy giáo tốt - thầy giáo xứng đáng là thầy giáo - là người vẻ vang nhất. Dù là tên tuổi không đăng trên báo, không được thưởng huân chương, song những người thầy giáo tốt là những anh hùng vô danh. Đây là một điều rất vẻ

(*) Thiếu tá. Học viện Chính trị - Bộ Quốc phòng.

vang. Nếu không có thầy giáo dạy dỗ cho con em nhân dân thì làm sao mà xây dựng chủ nghĩa xã hội được” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 14, 2011, tr. 403). Người thầy giáo có sứ mệnh đào tạo lớp người có đức, có tài kế tục sự nghiệp cách mạng. Họ đem hiểu biết, năng lực và phẩm chất của mình truyền đạt cho người học. Phát huy “năng lực vốn có”, phát triển cả đức dục, trí dục, thể dục và mỹ dục để người học trở thành người có ích cho xã hội.

Hồ Chí Minh cho rằng, người thầy giáo giỏi không có nghĩa là phải tinh thông tất cả mọi lĩnh vực nhưng phải không ngừng trau dồi kiến thức, thành thạo chuyên môn đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp giáo dục - đào tạo. Người thầy giáo phải “Học, học nữa, học mãi” để tự rèn luyện, với phương châm “học không biết chán, dạy không biết mỏi” để thực hành trong công việc.

Hồ Chí Minh yêu cầu, người thầy không được bằng lòng với kiến thức đã có, mà phải thường xuyên trau dồi, tích lũy kiến thức. Ai tự cho mình là biết đủ cả rồi thì người đó là dốt nhất. Người chỉ rõ: “giáo viên cũng phải tiến bộ cho kịp thời đại thì mới làm được nhiệm vụ. Chớ tự túc, tự mãn, cho là giỏi rồi thì dừng lại. Mà dừng lại là lùi bước, là lạc hậu, mình tự đào thải trước” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 12, tr. 266). Cho nên, “Dù khó khăn đến đâu cũng phải *tiếp tục thi đua dạy tốt và học tốt*” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 15, tr. 507).

Theo Hồ Chí Minh, vai trò và nhiệm vụ của người thầy giáo còn được thể hiện trong việc xây dựng nội dung, chương trình đào tạo theo nguyên tắc: toàn diện; thiết thực; kết cấu hợp lý, nội dung, chương trình phù hợp với từng cấp học và từng giai đoạn cách mạng; tiếp cận trình độ khoa học tiên tiến của thế giới gắn vào thực tiễn Việt Nam. Hồ Chí Minh yêu cầu: “*Đại học* thì cần kết hợp lý luận khoa học với thực hành, ra sức học tập

lý luận và khoa học tiên tiến của các nước bạn, kết hợp với thực tiễn của nước ta, để thiết thực giúp ích cho công cuộc xây dựng nước nhà. *Trung học* thì cần đảm bảo cho học trò những tri thức phổ thông chắc chắn, thiết thực, thích hợp với nhu cầu và tiền đề xây dựng nước nhà, bỏ những phần nào không cần thiết cho đời sống thực tế. *Tiểu học* thì cần giáo dục các cháu thiếu nhi: Yêu Tổ quốc, yêu nhân dân, yêu lao động, yêu khoa học, trọng của công. Cách dạy phải nhẹ nhàng và vui vẻ, chớ gò ép thiếu nhi vào khuôn khổ của người lớn” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 10, tr. 186).

Hai là, người thầy giáo phải gương mẫu về tư tưởng, đạo đức và lề lối làm việc.

Theo Hồ Chí Minh, sự gương mẫu thể hiện người thầy thực hiện trước hết những điều mình dạy học trò. Người nói: “Muốn cho học sinh có đức thì giáo viên phải có đức. Ví như bảo học trò phải dậy sớm mà giáo viên thì trưa mới dậy. Cho nên thầy giáo, cô giáo phải gương mẫu, nhất là đối với trẻ con” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 12, tr. 270). Người thầy giáo ý thức về sự gương mẫu tức là đang tự hoàn thiện bản thân. Dạy học trò phụng sự Tổ quốc, phục vụ nhân dân, thương yêu lẫn nhau; đoàn kết nội bộ; cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư. Người thầy gương mẫu về các lĩnh vực đó, nghĩa là đang trên con đường xây dựng tư tưởng, đạo đức, lề lối làm việc cho mình. Hồ Chí Minh luôn đề cao vai trò gương mẫu về tư tưởng, đạo đức, lề lối làm việc, trong đó coi đạo đức là linh hồn của người thầy giáo. Theo Người, chính trị là đức, chuyên môn là tài, có tài mà không có đức là hỏng, hay “Chính trị là linh hồn, chuyên môn là cái xác. Có chuyên môn mà không có chính trị thì chỉ còn cái xác không hồn” (Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 12, tr. 269).

Người nhắc nhở, các thầy, cô giáo phải trở thành tấm gương sáng, thành kiểu mẫu

cho các em noi theo, “*phải làm kiểu mẫu về mọi mặt: tư tưởng, đạo đức, lối làm việc*” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 6, tr. 356). Tấm gương của người thầy đối với học sinh là vô cùng quan trọng, Người nói: “Óc những người tuổi trẻ trong sạch như một tấm lụa trắng. Nhuộm xanh thì nó sẽ xanh. Nhuộm đỏ thì nó sẽ đỏ. Vì vậy sự học tập ở trong trường có ảnh hưởng rất lớn cho tương lai của thanh niên, và tương lai của thanh niên là tương lai của nước nhà” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 5, tr. 120), “thầy tốt thì ảnh hưởng tốt, thầy xấu thì ảnh hưởng xấu” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 12, tr. 269).

Người yêu cầu, đội ngũ nhà giáo ngoài tài năng, học vấn phải có đạo đức cách mạng, “Trong giáo dục không những phải có tri thức phổ thông mà phải có đạo đức cách mạng. Có tài phải có đức” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 10, tr. 345). Đối với đội ngũ nhà giáo, tài là sự am hiểu, vốn tri thức, kinh nghiệm thực tiễn, đức là tư cách, tình yêu thương, trách nhiệm đối với nghề, với các em học sinh. Do đó các nhà giáo, dạy cũng như học đều phải biết chú trọng cả tài và đức.

Hồ Chí Minh là một người thầy - một nhà giáo dục vĩ đại, Người đã giáo dục, đào tạo biết bao thế hệ cán bộ, chiến sĩ ưu tú cho cách mạng. Sức mạnh giáo dục và cảm hóa của Người làm khuất phục cả những kẻ thù ở bên kia chiến tuyến, đưa họ trở về với chính nghĩa, với lương tri của con người. Hồ Chí Minh cho rằng: “nghề thầy giáo rất là quan trọng, rất là vẻ vang; ai có ý kiến không đúng về nghề thầy giáo, thì phải sửa chữa” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 14, tr. 403). Người là hiện thân của một nhà giáo cách mạng, suốt đời vì nước, vì dân, vì nền giáo dục nước nhà.

Nhấn mạnh vai trò đạo đức, nhưng Người không tuyệt đối hóa đạo đức, coi nhẹ

chuyên môn, nghiệp vụ của người thầy. Mà giữa đức và tài, phẩm chất và năng lực của người thầy giáo có mối quan hệ chặt chẽ, tác động qua lại lẫn nhau. Hồ Chí Minh cho rằng: “Có tài mà không có đức là hỏng. Có đức mà chỉ i, tờ thì dạy thế nào” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 12, tr. 269). Người thầy giáo phải chú ý cả tài, cả đức. Ở Hồ Chí Minh, là từ đạo đức để đi đến tài năng, phải có chính trị trước rồi có chuyên môn, đức phải có trước tài.

Theo Hồ Chí Minh, phẩm chất đạo đức quan trọng nhất của người thầy giáo là phục vụ Tổ quốc gắn liền với phục vụ nhân dân. Người căn dặn: “*Chân lý* là cái gì có lợi cho Tổ quốc, cho nhân dân. Cái gì trái với lợi ích của Tổ quốc, của nhân dân tức là không phải chân lý. Ra sức phụng sự Tổ quốc, phục vụ nhân dân - tức là phục tùng chân lý” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 10, tr. 378). Người thầy giáo phải đặt lợi ích của Tổ quốc, nhân dân lên trên hết, trước hết. Phải học ở dân, dựa vào dân, gắn bó với nhân dân để được nhân dân tin yêu và giúp đỡ.

Người thầy giáo phải thương yêu, quan tâm săn sóc học trò như ruột thịt, song cách thể hiện phải phù hợp với từng lứa tuổi và cấp học. Ở tiểu học, mẫu giáo người thầy phải dành cho học trò một tình thương đặc biệt như tình cảm của cha mẹ với con. Người căn dặn, làm mẫu giáo tức là thay mẹ dạy trẻ. Muốn làm được thì trước hết phải yêu trẻ, “*Phải thương yêu các cháu như con em ruột thịt của mình*” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 9, tr. 499). Ở cấp đại học và trung học chuyên nghiệp thì tình thương của người thầy đối với học trò, được xây dựng trên cơ sở dân chủ, kỷ cương và trách nhiệm. Người nói: “Dân chủ nhưng trò phải kính thầy, thầy phải quý trò, chứ không phải là cá đối bằng đầu” (Hồ Chí Minh, 2011 *Toàn tập*, tập 9, tr. 266). Đây là mối quan hệ tốt đẹp giữa thầy và trò, thể hiện truyền thống tôn sư trọng đạo của dân tộc.

Người thầy giáo phải luôn “thật thà yêu nghề”, gắn bó thiết tha với nghề nghiệp trong bất cứ hoàn cảnh nào. Nghề giáo là một nghề lao động khó nhọc, đòi hỏi phải đầu tư nhiều thời gian, công sức và trí tuệ. Nếu không thiết tha với nghề nghiệp sẽ bị dao động trước những khó khăn. Hồ Chí Minh thường căn dặn, những người làm thầy nên yên tâm công tác, không nên đứng núi này trông núi nọ, muốn thay đổi công tác, kèn cựa vì địa vị. “Thầy cũng như trò, cán bộ cũng như nhân viên, phải thật thà yêu nghề của mình” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 14, tr. 402).

Tinh thần đoàn kết là phẩm chất đạo đức quan trọng của người thầy, theo Người, trong môi trường sư phạm, đoàn kết sẽ tạo ra bầu không khí vui vẻ, kích thích sự sáng tạo trong giảng dạy và nghiên cứu. Phát huy tối đa khả năng của cá nhân và sức mạnh của tập thể, tạo môi trường thi đua lành mạnh cống hiến cho sự nghiệp giáo dục.

Ba là, người thầy giáo phải giỏi về chuyên môn và thuần thục về phương pháp giảng dạy.

Theo Hồ Chí Minh, có thầy giỏi thì rồi sẽ có phương pháp hay, do đó, sẽ có trò giỏi, còn thầy đã kém thì khó lấy gì bù đắp nổi. Người thầy giáo phải giỏi về lĩnh vực mà mình giảng dạy. Người nói “Muốn huấn luyện thợ rèn, thợ nguội thì người huấn luyện phải thạo nghề rèn, nghề nguội” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 6, tr. 356). Người thầy phải nắm chắc quan điểm, đường lối giáo dục của Đảng, được trang bị lý luận giáo dục. “Làm mà không có lý luận thì không khác gì đi mò trong đêm tối, vừa chậm chạp vừa hay vấp vấp” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 6, tr. 357). Người thầy truyền đạt kiến thức của mình cho người khác, do đó, ngoài kiến thức chuyên môn, người thầy phải có những kiến thức liên ngành bổ trợ, vừa có kiến thức rộng, vừa có kiến thức chuyên sâu.

Hồ Chí Minh cho rằng, người thầy giỏi chuyên môn mà phương pháp truyền đạt

không tốt thì hiệu quả giảng dạy sẽ bị hạn chế. Chuyên môn và phương pháp giảng dạy của người thầy có mối quan hệ chặt chẽ với nhau, trong đó chuyên môn là nội dung. Người thầy giáo ngoài kiến thức chuyên môn sâu rộng phải thuần thục về phương pháp giảng dạy, cốt làm cho người học hiểu thấu vấn đề. Giảng dạy phải phù hợp với đối tượng và khả năng nhận thức của người học. Hồ Chí Minh đưa ra quan điểm, dạy theo người học. Người yêu cầu, bài giảng phải chuẩn bị cho tốt, kỹ càng, không được qua loa đại khái.

Theo Người, phương pháp giảng dạy phải xuất phát từ mục tiêu, nội dung đào tạo và tâm lý lứa tuổi. Bài giảng phải sinh động, lý luận gắn với thực tế để người học dễ hiểu, mau hiểu, mau nhớ. Phải từ mục đích của giáo dục, nội dung của giáo dục sau đó tìm ra cách dạy. Với phương châm đó, dạy học đại học phải dân chủ trong sinh hoạt học thuật, tăng cường thảo luận phát huy tính chủ động của người học. Người thầy giáo “phải nâng cao và hướng dẫn việc tự học” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 6, tr. 360). Cấp tiểu học, “Cách dạy phải nhẹ nhàng và vui vẻ, chớ gò ép thiếu nhi vào khuôn khổ của người lớn” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tập 10, tr. 186). Ở mẫu giáo, mầm non cần làm cho các cháu vui, vui mà học và phải kiểu mẫu trong mọi việc cho các em làm theo.

Người nhấn mạnh: “Về giảng dạy, tránh lối dạy nhồi sọ” (Hồ Chí Minh, 2011. *Toàn tập*, tr. 746), phải phát động phong trào thi đua trong giảng dạy và học tập để người thầy giáo có điều kiện trao đổi, học hỏi kinh nghiệm lẫn nhau. Thực hiện lời dạy của Người, ngành giáo dục đã phát động nhiều phong trào thi đua trong đó có phong trào “hai tốt” (dạy tốt, học tốt) với cả bề rộng và chiều sâu. Qua đó đã có nhiều điển hình tiên tiến trong giảng dạy, học tập góp phần nâng

cao chất lượng và thành tích của ngành giáo dục.

3. KẾT LUẬN

Hồ Chí Minh có quan niệm rất sâu sắc về vị trí, vai trò, đạo đức, chuyên môn và phương pháp giảng dạy của người thầy giáo. Vận dụng sáng tạo tư tưởng của Người, Đảng và Nhà nước đã xây dựng được đội ngũ nhà giáo đông đảo về số lượng và chất lượng ngày càng cao. Văn kiện Đại hội XI của Đảng chỉ rõ: “Xây dựng đội ngũ giáo viên đủ về số lượng, đáp ứng yêu cầu về chất

lượng” (Đảng Cộng sản Việt Nam. 2011, tr. 216). Đội ngũ nhà giáo đã và đang trực tiếp góp phần quyết định việc “Phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao, đặc biệt là đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý giỏi; đội ngũ cán bộ khoa học, công nghệ, văn hóa đầu đàn; đội ngũ doanh nhân và lao động lành nghề” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2011, tr. 216 - 217) phục vụ đắc lực cho sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh, vững bước tiến lên chủ nghĩa xã hội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (2011). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
2. Hồ Chí Minh (2011). *Toàn tập*, tập 5, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
3. Hồ Chí Minh (2011). *Toàn tập*, tập 6, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
4. Hồ Chí Minh (2011). *Toàn tập*, tập 9, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
5. Hồ Chí Minh (2011). *Toàn tập*, tập 10, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
6. Hồ Chí Minh (2011). *Toàn tập*, tập 12, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
7. Hồ Chí Minh (2011). *Toàn tập*, tập 14, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
8. Hồ Chí Minh (2011). *Toàn tập*, tập 15, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.

Ngày nhận bài: 04/09/2015. Ngày biên tập xong: 25/11/2015. Duyệt đăng: 02/12/2015